

балалар контингенті арасында үлкен сандық ауытқулар күтілмейді. Бұл жағдай, мемлекетке маңызды инфрақұрылымдық мәселелерді шешу және сапалық параметрлерді жақсартуға баса назар аударуға мүмкіндік беруі керек. Өз кезегінде алдағы 10-15 жылда 18-24 жас аралығындағы жастар контингентінің өсуі күтілуде. Мұндай болжамды жағдайда техникалық және кәсіби білім мен жоғары білім деңгейінде инфрақұрылымдық және кадрлық даму секілді бірқатар негізгі мәселелер бойынша озық шешімдер қабылдау қажет болады.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) бірқатар мемлекеттерімен салыстырғанда, Қазақстанның жалпы ішкі өнімінің көлеміне қатысты білім беру жүйесіне мемлекеттің инвестициялау деңгейі төмен. Мәселен, 2021 жылы Қазақстан білім беру аясына ЖІӨ-нің 3,4%-ын бөлген. Бұл 2020-жылмен салыстырғанда 0,2%-ға ғана жоғары. Қазақстанның білім саласына жұмсаған шығыстары ЭЫДҰ елдерінің орташа көрсеткішінен 1,6%-ға артта қалып, Люксембург, Ирландия, Чехия секілді елдермен салыстыруға келеді. ТМД елдерінің бірқатары да алда. Мәселен, ЖІӨ-нен білім саласына шығыстары Беларусь елінде Қазақстанның шығыстарынан 1,5%-ға, Өзбекістан – 3%-ға және Қырғызстан-3,2%-ға асып түседі.

Отандық білім беру жүйесін мемлекеттік реттеу жағдайын зерттеу нәтижесінде, оны жетілдіру әкімшілікті-құқықтық тетікті оңтайландыру, мемлекеттік ықпалды (реттеу мен бақылауды) міндетті түрде сақтай отырып, білім беру ұйымдарының академиялық еркіндігі мен дербестігін одан әрі дамыту, сондай-ақ, түрлі жолдармен мемлекеттік қолдау көрсетумен байланысты болатындығын атап кетеміз.

Әдебиеттер

1. Утюпин Д. Преобразования в образовании // Литер – 2020 – 11 наурыз (№36)
2. Казанцева Т. Образованная нация: пошаговый план действий // Литер – 2021 – 6 қараша (№167)
3. <https://stat.gov.kz/official/industry/24/statistic/6>

Серікбол Б.С., 2 курс магистранты (академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекшісі – э.ғ.к., профессор Мамбетова С.Ш.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ТАЛДАУ

Қазіргі заманғы менеджмент проблемасын түсінуге менеджмент жүйесінің жаңа буындағы стандарттары үлкен рөл атқарады. Менеджмент-басқару, меңгеру, ұйымдастыру болады, сол себепті кәсіпорындарда жұмыс істейтін адамдардың еңбегін басқара отырып, алға қойған мақсатқа жетуді ұйымдастыра білу, әлеуметтік және білім беру үрдістерін басқару әдіс, құралдары болып табылады. Сонымен қатар менеджмент үйлестіру, ынталандыру сияқты қызметтерді де атқарады. XIX-XX ғасырда ұйымдастыру мен басқару жүйесін АҚШ-та Фредрик Уинстоу Тэйлор алғаш рет пайдаланған. Менеджмент мәселесі соңғы жылдары Қазақстандық ғалымдардың да қызығушылықтарын арттырды солардың бірі К.Н.Нарибаев, А.А.Жайтапова.

Қазіргі замандағы менеджмент барлық экономикалық мектептерде тәжірибе барысында қолданыста дамуда. Заманауи білім беру процесінде жалпы білім беретін мектеп жағдайында модернизациялау қоғам мен мемлекет үшін жеке тұлғаны дамытудың перспективалық қажеттіліктері айқындала түсуде.

Менеджмент жүйелерін талдай келе барлық салаларда қолданыста екенін көруге болады. Мысалы педагогикалық менеджмент тәрбие, оқу-таным үрдісінің білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға бағытталған технологиялық тәсілдер кешені. Мектепте XXI ғасыр технологияның дамыған заманында әрбір жұмысшының белгілі бір тапсырманы орындау барысында оның барынша өнімді болуына мүмкіндік беріп, одан сайын біліктілігін арттырады. Жаңа технологияларды пайдалана оқыту оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырады, жаңа стратегияларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мектепте және үйірме орталықтарында роботатехника-автоматтандырылған техникалық жүйелерді әзірлеумен айналысатын, өндірісті дамытудың техникалық негізі болып табылатын ғылымды үйретеді. Қазіргі заманғы жастардың айналысатын біріден бір іс-әрекеттерінің бірі десек болады. Ұйымдастырып, басқарып басқа адамдарға үйрету арқылы жетік меңгереді. Адам менеджментті толық пайдалану арқылы оқуда немесе шағын компанияларда өндірісті ұлғайтуға көмектеседі. Нарықтық экономикада да менеджмент фирманы басқарудың негізгі талаптарының бірі болып саналады. Басқару

стратегиялары іске асырылған кезде, басқалары осы стратегиялардың тиімділігін тексеріп, олардың тиімді екендігін анықтай алады. Бұларға тек қана экономикалық категориялар ғана қаралмайды, сонымен қатар ғылыми әдістерді қабылдау әдіс қарастырылады. Студенттер мен маркетингтерге және басқа да экономикалық мамандықтарға көмек береді. Оларға қазіргі заманғы менеджер жүйелерін дамыту шартында басқару бойынша құрама білім береді. Оқыту құрамында теориялық аспектілер менеджментті функционалдау бастамасы олардың қазіргі заманғы өзгешелігі, сыртқы ортаның әсері нәтижелі шешім қабылдау. Менеджмент жүйелерін талдай келе экологиялық менеджмент жүйесін басқару және процестерін құру, орындау, қолдау қызмет бағытына және ұсынылған өнімге қарамастан кез келген ұйымда қолданылады. Менеджмент жүйелері инновацияларды ынталандыру және жаңа заманға сай бизнес-моделдерін әзірлейді. Жаспарланған іс-шараларға сәйкес өнімнің өмірлік циклінің тиісті кезеңдерінде жүйелі талдау жүргізілуі керек. Талдау нәтижесінде қоршаған ортаға қолайсыз әсердің болмауы және аспектілермен салыстырғанда қиындық тудырмайтынын, зиян келмейтіндей растау керек. П.Ф.Дуккер менеджменттің мақсатын былай көрсетеді:

Адамдарды бір мақсатқа жұмылдыру;

Адамдардың өзін-өзі дамытуын естен шығармау;

Өндірісті шығарған өніміне қарай бағалауға болмайды.

Жұмыс істейтін адамдардың кәсіби шеберлігі мен дағдысы, білімі әр түрлі және олардың атқаратын қызметі де әр түрлі болғандықтан, олардың өзара қарым-қатынасы өзара түсінушілікте болуы керек. Әр саланың өзіндік ұйымды басқарушы лауазымды лауазымды тұлғалардың иерархиясы болуы тиіс. Сонымен қатар қызметкерлердің құрамының тұрақты болуы да аса маңызды. Арнайы мамандарды дайындау, маркетинг қызмет, өндіріс, кадрларды іріктеу және оқыту, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар және т.б.

Қорытындылай келе менеджмент процесі-бұл басқарудағы қызметкерлердің әлеуметтік-экономикалық жүйеде мақсатқа жетуге бағытталған белгілі технология бойынша жүзеге асатын іс-әрекеттердің жиынтығы. Қазіргі қоғамның дамуы динамикалық өзгерулермен сипатталады. Менеджмент ұғымы алғаш бизнес саласында пайда болғанымен, бүгінгі күні фирманы басқару ғана емес, оның қолдану аясы ұлғаяуда. Сондықтан әр саланың өзіндік ерекшеліктері мен өзгеше маңыздылығы бар. Себебі педагогикалық білім саласында, экономикалық, экологиялық тағы басқа қай саланың болмасын өзіндік жеке дамуы, жоспары, басқару мен ұйымдастыру арқылы қазіргі заманға сай терең дамып келеді.

Әдебиеттер

1. Чак Роберт (2019). Қазіргі менеджмент теорияларының адамдарды басқарудағы маңызы.
2. Citeman (2009). Қазіргі заманғы менеджмент тәсілдері мен талдаулары.
3. Смитти Чанд (2020). Қазіргі заманғы менеджмент теориясы. Сандық, жүйелілік жағдайлар.

Таңжарбаев А.Қ. (академик Е.А.Букетов атындағы ҚарУ)

Ғылыми жетекші - Тусупбаева Ботакос Саруарқызы

МЕКТЕП ІСІНДЕГІ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУДЕГІ МЕНЕДЖМЕНТ

Менеджмент бұл - ұзақ мерзімді және ағымды жоспарлау,бағдарлы әрі мақсатты негіздегі басқару һәм ұйымдастыру жүйесі. Ендеше басқару дегеніміз не? Басқару бұл-өзара байланысты әрекеттер кешені, яғни:

• атқарылуы тиіс тапсырмалар мен жұмыстарды орнату және олардың орындалуын қадағалау әрі реттеу.

- жұмыс кезеңдерін әзірлеу.
- түрлі деңгейдегі шешімдерді қабылдау.
- коммуникациялық байланыс қалыптастыру.
- ақпаратты жинау және өңдеу,сонымен қатар оларға анализ жасау.
- жұмыс барысын реттеу мен жұмыс қорытындысын шығара білу.

Менеджментке ең заманауи анықтама ретінде « Халықаралық басқару анықтамалығы» басылымы берген.Онда:Менеджмент-мақсаттарға максималды жету үшін капитал (яғни-өнімді,қаржыны немесе адам сияқты) ресурстарды тиімді пайдалану және оларды үйлестіру - деп